

*Журавель Г. П., канд. екон. наук, професор,
Журавель Ю. Г., канд. екон. наук, викладач,
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль, Україна*

**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ**

Динаміка показників економічного розвитку показують, що в Україні сформувалась неефективна структура економіки де понад 2/3 промислового

виробництва припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси, частка машинобудування в структурі промисловості не перевищує 8-11%, кількість підприємств, які впроваджували інновації, – біля 12%, частка інноваційної продукції, – близько 3 - 4% [1].

Незадовільний стан індустріального розвитку України спричинений технічною і технологічною відсталістю та високим рівнем зносу основних засобів, який нині сягнув 83,5% [1]. Перелічені фактори зумовлюють низькі міжнародні позиції України в індексі глобальної конкурентоспроможності. Сьогодні українська економіка у своїй динаміці за параметрами ВВП, промислового виробництва, продуктивності праці ще не досягла рівня 1990 року. Завдання державної політики полягає в тому, щоб не тільки відновити вже досягнутий рівень, а здійснити якісні зміни в суспільстві. Тому в національній економіці мають бути задіяні кардинально нові механізми, що ґрунтуються на ідеології модернізації. Економічна модернізація є фінансовим підґрунтям для перебудови всіх систем суспільства. В свою чергу, структурно-технологічні зміни та дієві інститути мають стати базовими індустріальними основами модернізації. Структурні зміни необхідні, як в цілому в економіці (між видами економічної діяльності), так і в промисловому сегменті. Модернізація завжди розпочинається тоді, коли необхідно провести прогресивні зміни в суспільстві, основними з яких є зміна структури економіки, створення ефективної інституційної структури.

Слід підкреслити, що модернізація українського суспільства визнана головною домінантою державної політики та ідеологією реформ [2]. Такий всеохоплюючий підхід повністю відповідає суті модернізації, що трактується як синтез структурних, технологічних, інституційних змін, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності, соціальних стандартів, ефективності роботи інститутів.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності економіки України необхідно здійснити комплексну реконструкцію і створення сучасних виробництв із технологічним рівнем, що відповідає стандартам постіндустріальних держав, нагромадження основного капіталу, збільшення випуску інноваційної продукції, розширення внутрішнього ринку, підвищення соціальних стандартів, формування ефективної системи інституційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Процес інноваційного розвитку в розвинених країнах забезпечує якісні зміни в суспільстві та осучаснення всіх сфер економічної системи. Але для проведення кардинальних соціально-економічних, інституційних, структурних та інноваційних трансформацій необхідно задіяти значні за обсягами приватні, державні та іноземні фінансові ресурси. За оцінками науковців і експертів для модернізації України потрібно близько 300 млрд. дол. США [3]. Водночас економічні тенденції України свідчать про обмеженість фінансового потенціалу для індустріального розвитку, що проявляється у зменшенні капітальних видатків бюджету, кредитів у впровадження інновацій, чистого прибутку підприємств, амортизації на реновацію, капітальних інвестицій у галузь машинобудування тощо. Враховуючи, що для здійснення інновацій необхідні

значні обсяги фінансових ресурсів, забезпечити її проведення в рамках окремо взятого бюджетного, акціонерного, позикового, венчурного, зовнішнього фінансування або самофінансування, практично неможливо. Тому доцільно впровадити механізм консолідації (об'єднання) фінансових ресурсів різних власників під конкретну мету з метою їх спрямування на виконання суспільно-важливих завдань.

Враховуючи світову економічну думку можна виділити такі можливі сценарії довгострокового розвитку національної економіки: економічної інерції; мобілізації; капіталізації і модернізації. Аналіз зазначених сценаріїв вказує на те, що в кожному з них по-різному розглядається роль фінансових ресурсів. Позитивним аспектом у сценарії модернізації є те, що він акцентує увагу на необхідності формування та розвитку власного фінансового потенціалу, що дає змогу зберегти національну ідентичність і розвивати інноваційну економіку, для якої характерними є нова якість економічного зростання, ефективна структура економіки, масове інноваційне підприємництво, яке в розвинених країнах охоплює близько 50% від всього бізнесу країни. Щоб Україна змогла досягти таких інноваційних висот, потрібно задіяти значні фінансові ресурси та спрямувати їх на конкретні проекти модернізації економіки.

Ми вважаємо, що фінансове забезпечення інноваційного розвитку економіки, в сучасних умовах, необхідно здійснювати на основі принципів консолідації фінансових ресурсів різних власників і секторів економіки шляхом застосування таких методів: самофінансування; акціонерного, бюджетного, боргового, венчурного фінансування; лізингу, зовнішнього запозичення (іноземних інвестицій). При цьому необхідно створити цільовий фонд консолідованих фінансових ресурсів для фінансування інноваційних проектів модернізації економіки та виконання інших суспільно важливих завдань.

З метою удосконалення механізму консолідації фінансових ресурсів, вважаємо доцільним, тимчасово ввести на законодавчому рівні економічно обґрунтовані фінансові нормативи щодо спрямування частини ресурсів банківської системи і небанківських фінансових установ на фінансування проектів модернізації, а також внести відповідні зміни в законодавство, яке регулює відношення у сфері державно-приватного партнерства, процесі використання коштів інститутів спільного інвестування, пропорції капітальних і фінансових інвестицій, та впровадити дієві інструменти фіскального стимулювання тих суб'єктів господарювання, які вкладають кошти в проекти модернізації.

Дослідження показали, що наявні джерела фінансування інноваційного розвитку національної економіки за видами і належністю власності, а також щодо окремо взятих методів фінансування, є надто обмеженими і не можуть самостійно фінансово забезпечити індустріальний розвиток держави.

Про загальний дефіцит фінансових ресурсів для модернізації на макроекономічному рівні свідчить постійне зростання кінцевих споживчих витрат та зниження норми заощадження, що підтверджує існування споживацької моделі розвитку економіки України, а також необхідність проведення її комплексної модернізації та формування для цього відповідного

фінансового потенціалу. Фінансова участь держави в модернізаційних процесах є незначною, оскільки знижується обсяг фінансових ресурсів, які спрямовуються на капітальні видатки. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання (чистий прибуток і амортизація) є також обмеженими.

В Україні спостерігається розпорошення фінансових ресурсів і відсутність ефективних механізмів їх спрямування на фінансування проектів модернізації.

Дослідження ресурсного потенціалу за джерелами фінансування підтвердили, що жодне окремо взяте джерело неспроможне забезпечити необхідними фінансовими ресурсами комплексну модернізацію національної економіки. Враховуючи обмеженість фінансових ресурсів окремо взятих джерел, запропоновано застосовувати механізм консолідації (об'єднання) ресурсів різних власників та секторів економіки для її модернізації.

Незадовільний стан індустріального розвитку України та обмеженість фінансових ресурсів для модернізації економіки, потребує вжиття заходів щодо створення комплексної системи фінансового забезпечення модернізації на основі консолідації фінансових ресурсів у всіх секторах: фінансових корпораціях, нефінансових корпораціях, державних установах і організаціях, домашніх господарствах, некомерційних організаціях, що обслуговують домашні господарства.

Необхідність пошуку додаткових фінансових джерел для модернізації значно активізувало дослідження ресурсних можливостей держави.

Професор О. Джумов обґрунтував оптимальну структуру забезпечення підприємств у фінансових ресурсах із різних джерел, у якій прибуток склав - 20,5%; іноземні інвестиції - 21%; банківські кредити - 15,8%; прямі іноземні інвестиції в статутний капітал - 15%; амортизація - 13%, облігації - 7,2%; ресурси бюджетів і позабюджетних фондів - 3,2%; первинне розміщення акцій - 2,8%; обліковані банками векселі корпорацій - 0,9%. [4, с. 26].

На нашу думку збільшення обсягу інвестицій необхідно проводити на принципах консолідації та концентрації фінансових ресурсів і інноваційно - інвестиційних проектів.

Основним центром консолідації фінансових ресурсів є Державний банк розвитку, який разом із профільними органами влади та установами Національної академії наук України розраховує параметри багаторічного бюджету для фінансування проектів модернізації, визначає оптимальні пропорції між різними джерелами та методами фінансування, консолідує фінансові ресурси різних власників з метою створення цільового фонду для модернізації національної економіки, з якого в подальшому здійснюється фінансування затверджених проектів модернізації.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник України за 2014 рік / Державна служба статистики України, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cz_2014_ukr.pdf-AdorkReader.
2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
3. Планмодернізації України: від кризи до економічного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Ukraine_part.pdf-FoxitReaderPro1.3

4. Джумов А.М. Консолидация финансовых ресурсов по обеспечению национальных интересов России : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / А.М. Джумов. – Российский университет дружбы народов, Москва, 2009. – 34 с.